

Avskedet – Leif Santala



Bild: RsA

Vilken enorm båt, tänkte Pentti, färja kallades det visst. Han tittade sig omkring i den stora entrehallen, där han satt i närheten av informationsluckan på sin koffert.

I kofferten hade han i stort sätt allt han ägde: några par korta kalsonger, två pyjamas, tandborste, raggssockor som mor hade skickat, en ylletröja, ett finsksvenskt ficklexikon som var så nytt, att trycksvärtan knapp hade torkat, en tvål och en rakhyvel, som Pentti kände något alldeles särskilt för. Den hade han fått av sin far, när denne äntligen köpte sig en ny. Rakhyveln hade fadern haft med sig i kriget. I Penttis fantasi berättade den för honom de mest spännande historier om vinande kulor, bullrande artilleri, hjältemod, krigsfångarnas armod och naturligtvis det fåtal realistiska skildringar som han med stor möda hade lyckats mjölka ur fadern. Penttis far hade aldrig varit pigg på att berätta något om det "eländets elände" som han kallade kriget. Men för pojken hade kriget alltid varit, trots sin grymhet, ett fascinerande ämne att tänka på.

De ryska soldaterna hade alltid varit hans idoler för att de hade förmått, trots de enorma förlusterna, kasta ut nazistpaket, och därmed räddat hela världen från det "tusenåriga riket" som automatiskt skulle ha inneburit hela civilisationens undergång. Särskilt ofta brukade Pentti tänka på något som han en gång hade läst i en tidning: det var en skildring om de ryska verkstadsarbetare, som bakom frontlinjerna försökte hålla tillverknigen igång. På svarvarna som arbetade i fyrtio graders kyla, när taket på fabriken hade blivit sönderbombat. Rakhyveln var för Pentti någon slags symbol för manlighet och hjältemod, att Finland hade tillhört förlorarna i kriget förändrade inte den saken.

Det var fortfarande en halvtimme kvar till färjans avgång och folk fortsatte att strömma in genom landgången. Aldrig förr hade Pentti hört så många människor samtidigt prata på främmande tungomål som han inte förstod ett ord av. Många var tyskar, men de flesta av dem som lät så konstigt var nog svenskar. Det trodde pojken i alla fall. För han viste ju ändå på ett ungefär hur svenska språket lät. Man hade väl hört Siw Malmkvist sjunga: "Mamma är lik sin mamma", sett Svante Thuresson på TV och hört även de svenska väderleksrapporterna.

Det svenska språket lät inget vidare i Penttis öron. Med sitt fåtal av långa vokalljud och med sin sjungande klang var språket så avlägset finskan, att man knappast kunde tro att det var frågan om grannländer. Men det värsta var att pojken i det främmande språket tyckte sig tydligt höra ett slags inbyggt, avsiktligt övermod, som han alltid i sina tankar hade förknippat med svenskarna, liksom den "styvmoderliga" syn på den fattige brodern Finland, han hade fått för sig att de hade. Den känslan tycktes på något sätt vara programmerad i hans gener. Det skulle behövas en fullständig försvenskning av hans själ, ifall den känslan kunde bytas mot något annat, som skulle kännas mera jämlikt, mera acceptabelt i hans inre. Så kändes det i alla fall när han satt där på sin koffert och lyssnade till de märkliga lätena. Han lämnade kofferten ett tag, promenerade fram till det runda fönstret i fartygsskorvet och tittade ut mot det land, som han nu skulle lämna efter tjugo års liv där.

Där skulle föräldrarna, brorsan, alla kompisarna på arbetsplatsen, stambaren, och som han såg det, språket och kulturen bli kvar liksom fåglarna som han brukade mata, vägen till föräldrarhemmet i byn utanför Björneborg där han hade bott hela sitt dittills varande liv, syrerna på vägkanten, äppelträden på bondens mark där han varje höst brukade palla stora, fina transparent-blanche äpplen som han tyckte så mycket om, minnena av de första cigaretten, första supen, pokerspelet med grabbarna i skogsläntan med den stora, flata stenhällen som bord. I detta spel hade han förlorat sina första semesterpengar, så han blev tvungen att låna av far till cigaretter resten av semestern. Så väldigt mycket pengar var det nu inte frågan om egentligen, inte när lönerna var som de var. Penttis lärlingslön räckte precis till bussresorna mellan hemmet och arbetet, resten gick

till cigaretter, möjligen kunde han någon gång festa med en "kantting", det var allt. Maten, husrum, och kläderna fick de fattiga föräldrarna stå för, så var det bara. Visst borde han betalat en del av lönen till föräldrarna, och det hände att han

någon gång gav mor en liten slant. Men det gick högst ett par dagar innan han ville "låna" tillbaka pengarna igen. Det fattades kanske pengarna till busskortet efter att frestelsen hade blivit för stor, och han hade gått in på baren för att dricka ett par öl.

Skoltiden hade varit en period av Penttis liv, som han helst ville glömma. Det hade varit en tid fylld av mobbing och pennalism, som skapat en massa hämningar och spänningar hos pojken. Det skulle komma att ta halva hans liv att bearbeta bort, en del skulle för evigt stanna inom honom som törnen i hjärtat.

Han tänkte på arbetsplatsen, där han hade jobbat tills han ryckte in, där han börjat sin långa väg till supportsvare, där de teoretiska och praktiska lärdomarna från yrkesskolan långsamt skulle finslipas för att till slut bli en självklar i ryggraden sittande allkunskap om det hårda stålets och metallernas innersta vägen. Att efter många års slit äntligen få kalla sig supportsvare, det skulle bli något det, men dit var det ännu några år.

Pentti hade alltid sett upp till de skickliga, äldre yrkesmännen på företaget. Det hade varit ett nöje att betrakta deras säkra handgrepp, när de med oerhörd skicklighet och precision nästan smekte fram detaljerna de tillverkade. Det såg så otroligt lätt ut alltsammans. Pojken drömde ofta, att han var en lika skicklig, lika stolt yrkesman som dessa hans idoler.

De var inte enbart fina yrkesarbetare, de var också så vänliga och snälla, så olika alla de mobbande snorungar som hade gjort livet surt för honom i skolan. Arbetarnas yrkesstolthet och skicklighet gav dem en tillfredsställelse som gjorde, att de inte behövde ta till några ynkliga och tarvliga metoder för att skapa sig en falsk känsla av överlägsenhet, metoder som hade varit så vanliga i skolan. Pentti hade alltid gillat de gamla yrkesarbetarna. Trots att de ofta var grova och kantiga i sättet att uttrycka sig, var de samtidigt sakliga och rejäla, de hade helt enkelt modet att vara sig själva.

Allt detta passerade revy i Penttis medvetande, när han tittade ut genom det lilla runda fönstret och såg människorna på hamnområdet skynda sig fram och tillbaka som yra höns, konkande på sina väskor och påsar. Bilarna som hade slingrat sig fram i en till synes aldrig sinande kö, hade försvunnit in i fäjans inre som stora larver in i näbben på en jättefågel.

Språket och kulturen, tänkte Pentti, man får väl ta seden dit man kommer, det här landet kan väl inte vara så mycket att förlora med sina taskiga skolkamrater, dåliga löner och arbetsmiljöer och bostadsbrist. Den kulturen kan man väl klara sig utan. Plötsligt kände Pentti hur fartyget med ett ryck gav sig iväg från kajen och långsamt lämnade terminalen i Nådendal längre längre bakom sig. Det här ögonblicket skulle för evigt etsas kvar i hans minne, det här, det definitiva avskedets stund.

Varför gjorde du inget, fädernesland,
när din son gled ut på okända vatten.

Du ropade inte: Kom tillbaka, kom
så får du hålla din hand i min trycka näve.

Översättning Anita Sällberg